BIJDRAGE

TOT DE KENNIS DER

NOTACANTHINI

VAN DEN

SOENDA-MOLUKSCHEN ARCHIPEL,

DOOR

Dr. P. BLEEKER.

BIJDRAGE

TOT DE KENNIS DER

NOTACANTHINI

VAN DEN

SOENDA-MOLUKSCHEN ARCHIPEL.

Deze kleine familie wordt in den Soenda-Molukschen Archipel, voor zoo verre mij tot heden bekend is, vertegenwoordigd door 4 soorten, te weten 1 van Rhynchobdella en 3 van Mastacembelus. Drie dezer soorten zijn reeds sedert lang in de wetenschap bekend en in het VIIIste deel der Histoire naturelle des Poissons van Cuvier Valenciennes beschreven. De 4e soort, eene species van Mastacembelus is geheel nieuw voor de wetenschap. Ik ontving haar van mijnen ambtgenoot den heer J. Wolff van *Banjermassing* (Borneo), waar zij in de rivieren leeft. Zij is zeer kenbaar door haar zwart ligchaam dat met carmosijn-roode overlangsche banden is geteekend, een karakter, waarnaar ik haar Mastacembelus erythrotaenia genoemd heb. De drie sedert lang bekende soorten zijn:

1. *Rhynchobdella ocellata* CV., die reeds aan Nieuhof bekend was en niet alleen in de zoete wateren van Java, maar ook op Ceylon, te Pondichery, Tranquebar en in Bengalen voorkomt.

2. *Mastacembelus unicolor* K. v. H., door Kuhl en Van Hasselt op Java ontdekt, waar hij in alle grootere rivieren schijnt voor te komen.

3. *Mastacembelus maculatus* CV., door professor Reinwardt in de Molukken ontdekt.

Rhynchobdella ocellata en Mastacembulus unicolor zijn in talrijke specimina in mijne verzameling vertegenwoordigd. Van Mastacembulus maculatus is het mij echter tot nog toe niet gelukt een specimen te erlangen.

Ten opzigte van Rhynchobdella moet ik aanteekenen, dat door Cuvier Valenciennes onder de kenmerken van dit geslacht ten onregte opgegeven is het niet met elkander vereenigd zijn der rug, staart en aarsvinnen. Bij mijn grootste exemplaar van Rhynchobdella zijn echter die vinnen zoodanig vergroeid, dat de staartvin niet van de rug- en aarsvinnen te onderkennen is. Dit exemplaar is 280 millimeters lang. Bij alle de jongere exemplaren zijn deze drie vinnen geïsoleerd. Soms blijft de staartvin bij Rhynchobdella ocellata in ontwikkeling terug. Bij een mijner specimina heeft zij naauwelijks het zesde van de lengte van den kop, terwijl zij bij de meeste overige exemplaren slechts 2½ maal gaat in de lengte van den kop. Overigens gelijken alle mijne specimina zoo zeer op elkander, dat zij blijkbaar tot dezelfde soort behooren. Bij mijne kleinste individu's ziet men geelachtige dwarsche banden over het ligchaam. De oogachtige rugvinvlekken zijn hier ook het fraaiste. Het aantal vinstralen, hoezeer bij verschillende individu's verschillend, is niet afhankelijk van hunnen leeftijd.

RHYNCHOBDELLA Bl. Schn.

Rhynchobdella ocellata CV. Poiss. VIII. p. 328. (species unica).

Rhynchobd. corpore elongato compresso, altitudine 7½ ad 8½ in ejus longitudine; capite (rostro incluso) 5 circiter in longitudine corporis; rostro elongato infra concavo striato 2 circiter in longitudine capitis longe ante maxillam inferiorem producto; ore parvo; oculis parvis in medio capite sitis; squamis minimis lateribus 190 p. m. in serie ongitudinali; pinna dorsali spinosa in 3a quinta, parte spinosa et pinna anali in ultima tertia parte corporis incipientibus; spina dorsali ultima vel penultima ceteris longiore; pinnis pectoralibus brevibus rotundatis 3 in longitudine capitis, dorsali caudali et anali junioribus distinctis sed approximatis, caudali rotundata vel truncata; colore supra rufescente-viridi infra flava vitta oculo-caudali flava; pinnis viridescentibus, verticalibus flavescente guttatis, anali flavo limbata, dorsali radiosa basi ocellis 2 ad 5 nigris annulo luteo cinctis.

B. 6. D. 18/47 ad 18/54 vel 19/48 ad 19/53. P. 20 vel 21. A. 3/46 ad 3/50. C. 9 ad 15.

Synon. *Vijfoogh* Nieuh. Gedenkw. Zee- en Lantr. fig.
Pentophthalmus Willughby. Append. tab. 10. 428.
Mastacembelus maxilla superiore longissima etc. Gronov. Zooph. p. 133.
Ophidium aculeatum Bloch. Ausl. Fisch. tab. 159. f. 2. Bonnaterre Encycl méth. tab. 26. f. 90.
Elephantenrüssel Bloch. ibid.
Trompe Bloch. ibid.
Rhynchobdella orientalis Bl. Schn. Syst. posth. p. 478.
Rhijnchobdella aral Bl. Schn. ib. p. 479. tab. 89.
Ophidium rostratum Shaw. Gen. Zool. IV. 1. p. 73.
Macrognathus aculeatus Lacép. Poiss. II. p. 284. Ham. Buch. Gang. Fish. p. 29.
Macrognathe aiguillonné Lacép. ib. p. 284.
Macrognathus ocellatus Ham. Buch. Gang. Fish. p. 29.
Rhynchobdella aral CV. Poiss. VIII. tab. 239.
Rhynchobdelle oeillée CV. ib. p. 328.
Aral de Coromandel CV. ib. p. 328.
Aral Incol. Ponticer.
Thelia Cingalens.
Ikan Sili et *Ikan Sisili* Mal. et Javan.

Habit. *Batavia*, *Purworedjo*, *Surabaya*, *Modjokerto*, *Surakarta*, in fluviis.

Longitudo 280 millimetr.

MASTACEMBELUS Gronov. CV.

I. Pinnae verticales contiguae sed distinctae.

A. Rostrum tentaculis 2 brevibus trilobum.

a. Corpus supra fuscescens infra flavescens; pinnae verticales fuscescentes flavo limbatae, pectorales flavae fasciis 2 transversis fuscis.

Mastacembelus unicolor K. v. H. CV. Poiss. VIII. p. 332.

Mastacemb. corpore elongato compresso altitudine 8½ ad 11 in ejus longitudine; capite 5 ad 6½ in longitudine corporis; rostro 2½ circiter in longitudine capitis apice tentaculis 2 brevibus trilobo, parte producta rictu oris breviore; praeoperculo spinis vel dentibus 3 ad 5; linea laterali rectiuscula; squamis minimis non ciliatis; pinnis verticalibus contiguis basi unitis sed distinctis, dorsali parte spinosa supra mediam pinnam pectoralem incipiente parte radiosa longiore; pectoralibus et caudali obtusis rotundatis, anali spina 2a valida longa; appendice anali oblongo-ovali; colore corpore supra fuscescente ventre flavescente, lateribus maculis magnis seriatis vel fasciis

longitudinalibus diffusis lutescentibus; pinnis pectoralibus flavis fasciis 2 transversis fuscis, verticalibus fuscescentibus flavo limbatis.

B. 6. D. 33 — 80 ad 84 vel 34 — 80 ad 84. P. 28. A. 3 — 75 ad 3 — 81. C. 18.

Synon. *Mastacemble unicolore* CV. Poiss. VIII. p. 353

Mastacembelus marginatus Blkr. Topogr. Batav.

Ikan Brot et *Ikan Brot-brot* Mal. Batav., Sund. et Javan.

Habit. *Batavia*, *Serang*, *Surakarta*, *Modjokerto*, *Surabaya* in fluviis et paludibus.

II. Pinnae verticales unitae non distinctae.

A. Rostrum tentaculis 2 brevibus trilobum.

a. Corpus nigrum fasciis cephalo-caudalibus 4 carmosinis; pinnae verticales nigrae rubro limbatae, pectorales rubrae annulo nigro.

Mastacembelus erythrotaenia Blkr.

Mastacemb. corpore elongato compresso, altitudine 9 circiter in ejus longitudine; capite $5\frac{1}{2}$ ad 6 in longitudine corporis; rostro $2\frac{3}{4}$ in longitudine capitis apice tentaculis 2 brevibus trilobo, parte producta rictu oris breviore; praeoperculo spinis vel dentibus 4; linea laterali rectiuscula; squamis minimis non ciliatis; pinnis verticalibus unitis non distinctis, dorsali parte spinosa parte radiosa longiore supra apicem pinnae pectoralis incipiente, anali spina 2a magna valida, pectoralibus rotundatis; colore toto corpore nigro vittis cephalo-caudalibus 4 carmosinis, vitta secunda ad angulum oris incipiente; pinnis verticalibus nigris carmosino limbatis, pectoralibus rubris annulo irregulari nigro.

B. 6. D. 35 — 75. P. 22 vel 23. A. 3 — 71. C. 12 vel 14.

Habit. *Banjermassing*, Borneo austro-orientalis, in fluviis (J. Wolff).

Longitudo speciminis unici 301 millimetr.

Adnot. *Mastacembeli maculati* CV. diagnosis Cuvieriana sequens:

Mastacemb. rostro carnoso longiore quam in Mastacemb. marmorato, ponticeriano, armato, pancalo, haleppensi et unicolore; rictu oris longitudine 6 in longitudine capitis; pinnis verticalibus unitis vix distinctis, caudali truncata; appendice anali; colore corpore profunde fusco dorso maculis 14 vel 15 nigris, cauda ad basin pinnae analis maculis nigris 17 vel 18, mento et ventre albis vittis transversis fuscis irregularibus; pinnis verticalibus fuscis, dorsali et caudali albo punctatis, anali albo marginata.

D. 30 — 63 vel 30 — 64. A. 3 — 66 vel 3/67.

Synon. *Rhynchobdella maculata* Rwdt.

Mastacemble tacheté CV. Poiss. VIII. p. 340.

Mastacemble maculé Cuv. Règn. anim. éd. lux. Poiss. tab. 55. fig. 1.

Habit. *Insul. Molucc.*

Longitudo 210 millimetr.

Scripsi BATAVIA Calendis Martii MDCCCL.